

БЛАГОДІЙНІ МАТЧІ ФУТБОЛЬНИХ КЛУБІВ «ДИНАМО» (КИЇВ) ТА «ШАХТАР» (ДОНЕЦЬК) У ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО PR

Антоніна Шуляк

Україна, Волинський національний університет
імені Лесі Українки
antonina.mytko@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5234-0758

Сергій Кулик

Україна, Волинський національний університет
імені Лесі Українки
serhij.kulyk@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7520-7426

Анотація: Вище політичне керівництво і громадяни Республіки Польща з перших днів продовжують активно надавати багатосторонню допомогу Україні у боротьбі з повномасштабним збройним вторгненням путінської Росії. Одним з прикладів цього є створення «малого альянсу» за участі України, Польщі та Великої Британії. Війна спричинила припинення усіх спортивних змагань в Україні. З метою зібрати кошти для Збройних Сил України і для підтримки українців, які постраждали від війни з російською агресією, інформувати міжнародне співтовариство про жахливу війну в Україні, провідні клуби Української Прем'єр-ліги – донецький «Шахтар» і київське «Динамо» – ініціювали і провели серію благодійних футбольних матчів у країнах Європи. Польські футбольні клуби «Легія» (Варшава) і «Лехія» (Гданськ) погодилися провести такі матчі. Оформлення стадіонів, гравці команд, фани і вболівальники у різний спосіб привернули увагу глядачів, громадськості до подій в Україні, злочинів Росії, долі військових, становища цивільних і біженців, а також спростували фейки російської пропаганди. Автори статті виділили і охарактеризували політичний, інформаційний, економічний, історичний, мовний, соціальний, спортивний, мистецький і морально-вольові аспекти цих матчів. Стверджуємо, що благодійне турне українських клубів містами Польщі позитивно вплинуло на імідж українських і польських футбольних клубів, вболівальників, футболу і країн загалом, сприяло поглибленню двосторонніх міждержавних відносин і покращило сприйняття українцями і поляками один одного. Підтримка польською стороною призвела до того, що українські клуби висловили бажання грати восени матчі Ліги чемпіонів і Ліги конференцій саме у Польщі.

Ключові слова: збройне вторгнення Росії, війна в Україні, підтримка Польщі, спорт і політика, благодійні матчі, PR.

CHARITY MATCHES OF THE «DYNAMO» (KYIV) AND «SHAKHTAR» (DONETSK) FOOTBALL CLUBS IN POLAND IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL PR

Antonina Shuliak

Ukraine, Lesya Ukrainka Volyn National University,
antonina.mytko@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-5234-0758

Serhij Kulyk

Ukraine, Lesya Ukrainka Volyn National University,
e-mail: serhij.Kulyk@vnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-7520-7426

Abstract: From the first days, the top political leadership and citizens of the Republic of Poland have continued to actively provide multilateral assistance to Ukraine in its fight against the full-scale armed invasion of Putin's Russia. One example of this is the creation of a «small alliance» with the participation of Ukraine, Poland, and the United Kingdom. The war led to the cessation of all sports competitions in Ukraine. In order to raise funds for the Armed Forces of Ukraine and to support Ukrainians affected by the war with Russian aggression, as well as to inform the international community about the terrible war in Ukraine, the leading clubs of the Ukrainian Premier League – «Shakhtar» (Donetsk) and «Dynamo» (Kyiv) – initiated and held a series of charity football matches in Europe. Polish football clubs – «Legia» (Warsaw) and «Lechia» (Gdansk) – have agreed to hold such matches. In various ways, stadium decorations, team players, fans, and supporters attracted the attention of spectators, and the public to the events in Ukraine, Russian crimes, the fate of the military, and the situation of civilians and refugees, as well as refuted the fakes of Russian propaganda. The authors of the article have singled out and characterized the political, information, economic, historical, linguistic, social, sports, artistic, moral, and volitional aspects of these matches. The authors claim that the charity tour of Ukrainian clubs around Polish cities has had a positive impact on the image of Ukrainian and Polish football clubs, fans, football, and countries in general, deepened bilateral interstate relations, and improved Ukrainians' and Poles' perceptions of each other. The support of the Polish side led to the fact that Ukrainian clubs have expressed a desire to play matches in the Champions League and Conference League in Poland in autumn.

Keywords: Russia's armed invasion, the war in Ukraine, support by Poland, sports and politics, charity matches, PR.

Вступ

Об'єкт дослідження – двосторонні відносини України і Республіка Польща в умовах війни Росії проти України. **Предмет дослідження** – благодійні матчі українських футбольних клубів «Динамо» і «Шахтар» у Республіці Польща у контексті міжнародного PR.

Мета дослідження – з'ясувати вплив благодійних матчів українських футбольних клубів «Динамо» і «Шахтар» на підвищення міжнародного PR України і Польщі. **Завдання дослідження:**

- простежити підтримку Республікою Польща України в умовах збройного вторгнення Росії;
- виявити особливості втілення ініціативи українських футбольних клубів провести благодійний тур країнами Європи;
- проаналізувати суспільно-політичні аспекти підготовки і проведення благодійних матчів українських футбольних клубів у Республіці Польща.

Огляд літератури з теми дослідження. Для написання статті автори використали матеріали українських та польських інформаційних агентств, періодичних видань, сайтів футбольних клубів і організацій, спортивних видань, а також дописи із соціальних мереж та перегляд телевізійних трансляцій матчів.

1. Польща – стратегічний партнер України

Із перших днів повномасштабної агресії Росії проти України Республіка Польща зробила дуже багато для підтримки України у цій війні. Польща визнала Геноцид РФ проти України, вислала російських дипломатів, запровадила санкції проти Росії, включила Росію до переліку ворожих країн, бере участь у конференції на підтримку України на базі Рамштайн. Потік біженців 6 та 7 березня перевищував 140 тис. на добу (Ukraine: 2022). Загалом країна прийняла 3,5 млн українців. Формальності при перетині кордону були максимально спрощені, навіть внутрішній паспорт був необов'язковий. Польща декларує готовність прийняти стільки людей, скільки потрібно. За оцінкою ООН, до грудня 2022 р. 4,3 млн. українців виїдуть в Польщу, з них 2,6 млн знайдуть тимчасовий прихисток у цій країні. Польща також надала і продовжує надавати потужне озброєння і фінансову допомогу. Президент Польщі А. Дуда вже двічі відвідав Київ (Ланда, Гненний: 2022).

1 лютого 2022 р. президент України В. Зеленський та прем'єр міністри Польщі та Великої Британії М. Моравецький і Б. Джонсон оголосили про створення альянсу «Трикутника співробітництва Україна – Польща – Велика Британія». Таким чином, Сполучене Королівство та Республіка Польща проголосили, що «стоятимуть пліч-о-пліч з українським народом у зусиллях із захисту суверенітету та територіальної цілісності України». Мета союзу – «посилювати спільну роботу для забезпечення стабільності та посилення стійкості України, зміцнюючи демократію на кордоні у Східній Європі» (Куренкова: 2022). Для Польщі новий тристоронній союз – це продовження системної підтримки членства України в ЄС та можливість посилити позиції у ЄС і поза ним. Прем'єр Польщі М. Моравецький пояснив, що основна цінність нового формату співпраці – посилення безпеки в регіоні, внесок у систему колективної безпеки для протистояння з Росією.

2. Суспільно-політичні аспекти підготовки і проведення благодійних матчів українських клубів у Республіці Польща

Організація і проведення благодійних матчів українських футбольних клубів у Польщі має політичний підтекст, а саме: протистояння національних

збірних Польщі та РФ. 24 березня 2022 р. у першому раунді плей-офф за вихід на Чемпіонат світу з футболу 2022 року збірна Польщі в Москві мала грати матч проти збірної РФ. Однак, збройне вторгнення Росії на територію України, спричинило те, що керівництво Польського футбольного союзу (PZPN), гравці збірної відмовилися грати цей матч. Таке рішення підтримав Президент Польщі А. Дуда. «З бандитами нічого грати», – написав він у своєму акаунті у Twitter. У підсумку, збірна Польщі автоматично пройшла у фінал, бо збірну РФ дискваліфікували за агресію проти України. У наступних матчах кваліфікації до ЧС-2022 польські гравці і вболівальники продемонстрували солідарність з Україною і українцями. 29 березня у грі зі збірною Швеції Р. Левандовський одягнув капітанську пов'язку, розфарбовану у кольори прапора України, а вболівальники скандували: «Ruska kurwa!» (Шаховець: 2022). Гравці збірної України з футболу привітала збірна Польщі з виходом на Чемпіонат світу-2022, який пройде в Катарі. «Синьо-жовті» вкотре подякували польському народу за допомогу українським біженцям, які залишили рідну країну внаслідок бойових дій.

Повномасштабне вторгненням російських військ на територію України призвело до призупинення всіх офіційних спортивних змагань. Тому головний тренер ФК «Динамо» – румун М. Луческу ініціював проведення благодійного туру країнами Європи. Цю ідею підтримали керівництво клубу та холдинг «1+1 media». Усі фінансові витрати в межах проєкту покривав футбольний клуб. До проєкту долучились Міністерство закордонних справ, Міністерство культури та інформаційної політики, Міністерство соціальної політики України. Мета проведення цих матчів – інформування міжнародної спільноти про війну в Україні та збір коштів для підтримки українців, які постраждали від неї («Динамо»: 2022). Серію цих благодійних матчів провели під гаслом «Match For Peace! Stop the War!». «Динамо» протягом 12 квітня – 13 травня провело сім зустрічей. Лідер української Прем'єр-ліги «Шахтар» разом із авіакомпанією «SkyUp Airlines» також ініціювали серію благодійних матчів, щоб допомогти Україні у війні з Росією. У цьому їх підтримали Міністерство закордонних справ України, представники Греції та низки інших країн. «Гірники» провели п'ять товариських матчів у межах європейського турне «Shakhtar Global Tour For Peace». Ними команда хотіла привернути увагу до великої кількості жертв і постраждалих серед дітей під час війни Росії проти України (ФК «Шахтар»: 2022). УЄФА надало дозвіл цим клубам¹ на проведення низки товариських ігор. Тому в умовах воєнного стану футболісти отримали спеціальний дозвіл від вищого керівництва України у повному складі виїхати за кордон (Кулик: 2022:21).

Керівництво PZPN підтримало ініціативу українських клубів. Її віце-голова з міжнародних питань М. Гольба зазначив, що ініціатива проведення

¹ «Шахтар» (Донецьк) – 14-разовий чемпіон України і 13-разовий володар Кубка України з футболу, дев'ять разів вигравав Суперкубок України. Команда постійний учасник єврокубків, у 2009 р. виграла Кубок УЄФА. «Динамо» (Київ) – найтитулованіший футбольний клуб України. В активі команди: 16 чемпіонських титулів, 13 національних Кубків, 9 Суперкубків України, один Суперкубок УЄФА, два Кубки володарів Кубків.

благодійних матчів «дуже важлива, тому ми будемо підтримувати, будемо допомагати, аби таких ініціатив було якомога більше» (12 квітня у Варшаві: 2022). Польські клуби, продовжуючи здійснювати свою програму допомоги українцям, котрі постраждали від війни з Росією, взяли на себе усе матеріально-технічне і організаційне забезпечення матчів. 12 квітня «динамівці» перемогли у Варшаві «Легію» – 3:1, а 14 квітня «гірники» у Гданську грали з місцевою «Лехією» – 3:2. Автори виділили такі *загальні особливості* проведення матчів українських футбольних клубів під час благодійного турне у Польщі:

1) вони грали з провідними клубами «Екстракласи»: «Легія» – чинний чемпіон, рекордсмен за кількістю золотих нагород і перемог у національному Кубку, «Лехія» посідала четверте місце у нинішньому чемпіонаті;

2) матчі провели на домашніх аренах суперників. Стадіон «Легії» – «Стадіон Війська Польського імені маршала Юзефа Пілсудського» вміщує 31 тис., а один з кращих стадіонів країни – «Polsat Plus Arena Gdansk» 44 тис. глядачів. На матчі «динамівців» були присутні 18 тис., а на матчі «гірників» – понад 12 тис. глядачів. Серед них переважали українські біженці – жінки і діти, які знайшли притулок у Польщі;

3) символічна вартість квитків на матчі. Для українських біженців вони були безкоштовні. Громадяни України могли забронювати он-лайн безкоштовний або придбати благодійний квиток без присутності і колекційні квитки. Це сприяло більшому залученню глядачів на трибуни стадіонів і до телеекранів;

4) «матчі за мир» показували у прямому ефірі ЗМК обох країн. Поєдинок у Варшаві транслювали: польський державний спортивний телеканал «TVP Sport», українські: «2+2», «1+1 International», «Суспільне Спорт», «Динамо Київ TV», платформи онлайн-ТБ «Київстар ТБ», «1+1 Video», YouTube-канали «Footballhub», «Профутбол DIGITAL», «Динамо», «ТСН» та «УНІАН». Матч у Гданську можна було переглянути на телеканалах «Polsat» і «Polsat Sport», платформі «Polsat Box Go» (Gajdur: 2022) і українських: «Футбол 1», YouTube-канали «Футбол 1/2/3», сервісі OLL.TV;

5) українські і польські клуби шляхом колаборації створили власний контент про російсько-українську війну та успішно інтегрували його у тематику інших медіа. ЗМК обох країн помістили численні репортажі про матчі, прес-конференції, інтерв'ю з гравцями, тренерами, керівництвом клубів, їхні зустрічі з українськими біженцями;

6) до, під час і після матчів представники клубів збирали кошти, донати на потреби української армії, розв'язання найгостріших гуманітарних проблем, що виникли у зв'язку з війною Росії проти України.

В умовах війни результати у благодійних матчах – не головне. Автори статті виділили політичний, інформаційний, економічний, історичний, мовний, соціальний, спортивний, мистецький і морально-вольові аспекти цих матчів. Стверджуємо, що благодійне турне українських клубів містами Польщі позитивно вплинуло на імідж українських і польських клубів, фанів і вболівальників, футболу і країн загалом, сприяло поглибленню двосторонніх відносин на найвищому рівні.

Політичні аспекти. 1) Активна підтримка польськими уболівальниками боротьби України та українців проти Росії. Вже у другий день війни, 25 лютого, у матчі чемпіонату Польщі «Легія» – «Вісла» фани розгорнули банер «Putin Chu!» (Чотирбок: 2022). Ще одна акція відбулась напередодні матчу «Легія» – «Динамо». Так, 9 квітня у центральному матчі туру з «Лехом» (Познань) ультрас «Легії» (Варшава) на початку матчу вивісили банер із зображенням президента РФ В. Путіна у футболці ФК «Спартак» (Москва) із зашморгом на шиї. Акція завершилася скандуванням «Ruska kurwa» і спаленням банера (Польські: 2022).

2) Проявом вдячності українців за підтримку поляками України було те, що свій перший у серії «матчів за мир» «Динамо» провело із ФК «Легія», а другий матч у своїй серії «Шахтар» зіграв із «Лехією» (Гданськ). Підтримали поляки й українських гравців – у грі з «Динамо» за варшавську команду зіграв І. Харатін, екс динамівець, півзахисник збірної України, якому партнери довірили капітанську пов'язку.

3) Проведення хвилини мовчання перед початком ігор на вшанування жертв війни в Україні. Таким чином, поляки і українці засвідчили злочинність дій Росії на міжнародній арені.

4) Політичний зміст кричалок польських фанів на трибунах під час матчів. Крім пісні «Червона рута» та Гімну України, з'явилися нові: про «російський військовий корабель» і хто такий тепер Лукашенко (Хамраєв: 2022).

5) Напередодні матчу із киянами (4 квітня) ультрас «Легії» – «Nieznani Sprawcu» виступили із заявою політичного змісту. Вони звинуватили власників «Динамо» – братів Суркісів – у співпраці з російськими політиками та лобістами, партійній приналежності до проросійської партії «Опозиційна платформа – за життя» (ОПЗЖ). Їм докоряли, що після початку російсько-української війни у 2022 р., вони втекли за кордон, а їхня допомога українським лікарням та дитячим будинкам була лише декларативною. Тому фани «Легії» вирішили не брати участь у цьому матчі (Nieznani: 2022). Польські ультрас наполягали на тому, щоб керівництво «Легії» перерахувало дохід від матчу на банківський рахунок перевіреного фонду, а не власників «Динамо» (Ультрас: 2022). У своєму зверненні до фанатів європейських клубів ультрас «Динамо» підтримали риторику польських колег. Вони виявились ще більш категоричнішими і вважали, що «благодійні матчі «Динамо» – це не просто спосіб зібрати грошей для України, а ще й спроба братів Суркісів відбілити свою репутацію» (Малкин. Ультрас: 2022). Президент ФК «Динамо» І. Суркіс відповів фанам, що заздалегідь було обумовлено, що «всі фінансові кошти, отримані за продаж квитків, атрибутики, реклами тощо, розподіляє клуб, який є господарем поля» (Калинин: 2022). Тому 28 квітня «Легія» перерахувала кошти на рахунок Посольства України у Варшаві. Пізніше їх було надано організаціям, які допомагають українським біженцям у Республіці Польща.

6) Нагадування про спірне трактування спільного історичного минулого України і Польщі. Так, фани «військових», тобто «Легії», звернулись до «людей, які збираються на матч» з проханням «реагувати на кожен спробу вивісити чорно-червоні прапори з поваги до польської історії» (Ультрас: 2022).

7) Українізація українських спортивних медіа та українських футболістів. Вперше телетрансляції, он-лайн репортажі матчів вітчизняні мас-медіа вели виключно українською мовою. Трапилося це саме у Польщі, де «Динамо» відкрило серію благодійних матчів. Важливо, що саме у грі з «Лехією» відбулась своєрідна українізація відомого українського футболіста Я. Ракицького. У Гданську він вийшов у стартовому складі свого колишнього клубу «Шахтар». У 2019 р. громадськість України критикували Ярослава за проросійські настрої і його перехід у ФК «Зеніт» (Санкт-Петербург). У зв'язку з цим він втратив місце у складі національної збірної України. Після вторгнення Росії в Україну у 2022 р. футболіст достроково розірвав контракт із «Зенітом», спонсором якого є енергетичний гігант «Газпром». Саме у Польщі Ярослав вперше у своїй спортивній кар'єрі публічно співав Гімн України. До цього часу він відмовлявся його виконувати, пояснюючи це різними причинами. Це викликало підвищену цікавість в українських уболівальників до матчу та поведінки гравця.

8) Відмова титулованих клубів Європи зіграти благодійні матчі. ФК «ПСЖ», який ще 23 квітня достроково став чемпіоном Франції, відмовився зіграти з «Динамо». Автори вважають, що це опосередковано пов'язано із нечіткою політичною позицією президента Франції Е. Макрона щодо подій в Україні та особисто В. Путіна.

9) Політичні оцінки проведених матчів. Головний тренер «Динамо» М. Луческу в інтерв'ю «TVP Sport» наголосив на тому, що «це був надзвичайно важливий матч заради миру. Атмосфера була приголомшливою. Вдячний усім, хто прийшов на стадіон та висловив свій протест проти війни в Україні» (Мірча Луческу: 2022).

10) Матчі «Динамо» – «Легія» та «Шахтар» – «Лехія» вважаємо елементом поглиблення двосторонніх відносин високого рівня між Україною та РП. 13 квітня президент Республіки Польща А. Дуда разом з президентами країн Балтії прибув до Києва. Вони провели зустріч з Президентом України В. Зеленським, відвідали Бородянку, зруйновану російськими військами під час окупації. Президент Польщі заявив про політичну підтримку і військову допомогу Україні. Цей приїзд президентів європейських країн став першим візитом глав держав до української столиці з початку агресії РФ.

11) Матч «Шахтаря» відбувся у переддень ураження ЗСУ ракетного крейсера «Москва» – флагмана Чорноморського флоту РФ. 14 квітня корабель затонув. Це викликало пожвавлення проукраїнських настроїв у Польщі.

Отже, політичні аспекти матчів такі: продовження політизації українського і польського фан рухів щодо поглядів на історичне минуле двох країн; інформування громадськості про діяльність і заборону проросійських політичних партій в Україні; українізація футболу та інформаційного простору України. Проведення цих матчів покращило поінформованість поляків про військові злочини РФ в Україні, сприяло розвитку польсько-українських відносин.

Інформаційні аспекти. Республіка Польща одна з перших продемонструвала *солідарність з народом України* у боротьбі з російською армією.

Відзначимо лише найяскравіші епізоди. Так, перед початком матчу за участю «Динамо» в центрі поля з'явилася ілюмінація – карта України у її неподільних кордонах; уболівальники на центральній трибуні утворили мозаїку прапора України: нижня трибуна – жовтий, верхня – голубий кольори (Легія – Динамо: поляки: 2022), увесь стадіон співав Гімн України, скандував «Україна», у секторі за воротами розмістили величезний банер «Stop The War». У такий спосіб відбувалось *інформування глядачів на трибунах, теле- і радіо-аудиторії країн Європи про події в Україні, військових, становище цивільних, біженців з України, військові злочини Росії проти людяності*. Гравці «Шахтаря» і «Лехії» вийшли на поле у футболках з написом «Stop War». На футболках «помаранчево-чорних» замість прізвищ були написані назви українських міст, які під час відсічі збройної агресії РФ отримали почесну відзнаку «Місто-герой України»: Маріуполь, Ірпінь, Буча, Гостомель, Харків, Волноваха, Чернігів, Херсон, Охтирка та Миколаїв («Шахтар»: 2022). На останній хвилині матчу у складі «Шахтаря» відбулася заміна. На поле вийшов 12-річний Д. Кеда, який після сольного проходу переграв воротаря і забив переможний гол. На футболці Дмитра був 21 номер² і напис «Маріуполь». Це мало символічне пояснення, яке автори статті трактують так – «Захистіть Маріуполь». Адже, Дмитро народився у м. Харцизьк (Донецька обл.), яке окуповане із 2014 р., і входить до складу т. зв. ДНР. Його родина належала до фан-клубу «Шахтаря», відвідувала матчі команди на «Донбас Арени». Після початку російсько-української війни його родина у 2018 р. переїхала до Маріуполя, де він з друзями і батьками ходив на матчі місцевого ФК «Маріуполь». У 2022 р. від початку вторгнення Росії родина Дмитра від 6 до 15 березня ховалася в Маріупольському драмтеатрі, який 16 березня зазнав авіабомбардування. Сім'ї вдалося виїхати з міста 15 березня. У Польщі їй допомогли знайти житло і все необхідне.

Привернення уваги громадськості до перебування українських біженців у Польщі. Напередодні матчу футболісти «Динамо», ведучий «1+1» Т. Мірошніченко, відомі артистки України зустрілися із вимушеними переселенцями – жінками та дітьми, яких тимчасово прихистила РП. Зустріч відбулася в одному з найбільших волонтерських центрів Варшави (Бондар: 2022). Перед матчем футболісти «Шахтаря» та «Лехії» відвідали пункт надання допомоги українським біженцям, який працює безпосередньо на стадіоні у Гданську. Разом з волонтерами вони роздали їм продукти харчування і предмети першої необхідності. У заході брали участь віце-президент польського клубу та мер Гданська (Гравці: 2022). Як підсумувало «Радіо «Гданськ»: «Лехія» і «Шахтар» грали за мир, грали за надію і грали аби зібрати гроші для постраждалих від війни («Лехія» і «Шахтар» грали: 2022). Польські ЗМІ, громадяни Польщі у соціальних мережах активно висвітлювали благодійні матчі у Республіці Польщі, інформацію про них поширили мас-медіа країн Європи.

Боротьба з фейками, які поширює російська пропаганда. Проведення благодійних матчів спростувало фейки «руського мира» про те, що захисники Маріуполя здалися у полон збройним силам РФ, про «визвольну опера-

² Під номером 21 виступало багато відомих футболістів, більшість яких є гравцями захисту і півзахисту.

цію» Росії, про «криваві» злочини ЗСУ. Отже, інформаційні аспекти цих матчів – це широкий розголос про російсько-українську війну в польському суспільстві, привернення уваги до проблем зруйнованих українських міст, перебування українських біженців у Польщі, боротьба з фейками.

Історичні аспекти. Трагічна спорідненість між собою польського Гданська і українського Донецька полягала у тому, що ці міста першими зазнали значних руйнувань від збройного вторгнення гітлерівської Німеччини і путінської Росії. Так, внаслідок незаконного нападу РФ на територію України клуб «Шахтар» у 2014 р. втратив стадіон «Донбас Арена», готель, тренувальний центр (Ісаєнко: 2022).

Економічні аспекти. Гнучка цінова політика організаторів матчів на квитки. Під час матчу з «Динамо» запровадили єдину ціну – від 30 зл. (210 грн.), або на вибір – 40, 50, 100 зл., бізнес-сегмент – 300, 400, 500 зл. Також можна було придбати благодійний квиток без присутності, за який пізніше пропонували отримати колекційний квиток. Серед власників таких квитків розіграли футболки з автографами гравців (У продажу: 2022). «Динамівці» за власні кошти викупили 400 квитків на матч і запросили на нього українських переселенців. На матч «Шахтаря» з «Лехією» ужонд маршалковський Поморського воєводства надав 150 ваучерів, які обміняли на безкоштовні квитки (Безкоштовні: 2022). Дохід від продажу квитків на матч передали на акцію «Гданськ допомагає Україні». Мінімальний вхідний внесок становив 10 зл., а вартість квитків у зону «Prestige» – від 110 зл. Під час телетрансляцій матчів на екранах з'являвся QR-код «Підтримай Україну» («Динамо»), «Підтримай армію» («Шахтар») за покликанням на який, можна було надати фінансову допомогу (Легія – Динамо. Пряма), (Лехія – Шахтар. Трансляція).

Значна сума зібраних коштів. З продажу квитків і донатів від уболівальників і глядачів, які надходили протягом телетрансляції, продажу атрибутики – матчеві футболки з автографами гравців «Динамо» і «Легії», капітанська пов'язка та офіційний м'яч – вдалось зібрати 1.042 тис зл. (220 тис. євро) (Матч: 2022). Сума зібраних коштів на матчі «Шахтаря» і «Лехії» становила 2,5 млн грн. (370 тис зл.) (Малкин. На матчу «Лехія» – «Шахтер»: 2022). «Динамо» зібрані кошти передало на допомогу ЗСУ і тим, хто постраждав від війни, «Шахтар» – волонтерським організаціям, медикам, на допомогу українським дітям.

Морально-вольові аспекти цих матчів полягали у тому, що українці доносили європейцям свою впевненість у перемозі у цій війні. Головний тренер «Динамо» підкреслював, що «уся Європа не повинна забувати, що Україна бореться. І ми показуватимемо це через наші матчі. Ми використаємо наші іміджеві можливості для допомоги людям» (Стадніченко: 2022). М. Луческу наголошував на тому, що «важливо не скільки фінансів буде отримано від цих ігор, а імідж і почуття вболівальників, які прийдуть на стадіон, щодо українців» (Луческу: 2022). Один з організаторів благодійного турне М. Радучький заявив, що ми «дуже хочемо після першого матчу почути «Україна перемогла» (Матч: 2022). Нападник «Шахтаря» М. Мудрик присвятив голи «Лехії» кожному українцю (Мудрик: 2022). Ці матчі «показали усьому

світу, що ми живі, що футбол у нашій країні існує» (Collinmis: 2022). За словами І. Суркіса, українці сприйняли «гру з «Легією» як чудовий старт великого турне, яке ще на крок наблизить Україну до перемоги» (Суркіс: 2022). Проведення благодійних спортивних матчів допомогло переконало суспільство і бізнес у тому, що благодійність – це цікаво і прибутково. Отже, морально-вольові аспекти цих матчів – це віра у перемогу України у війні з Росією, у майбутнє українського футболу, соціальна відповідальність спорту.

Спортивні аспекти матчів були досить важливими. Серед них:

Підняття авторитету польського і українського футболу. На переконання головного тренера «Динамо» М. Луческу, «футбольні федерації східно-європейських країн, менш багаті, виявилися значно більш залученими до організації матчів» (Collinmis: 2022). У цьому контексті нагадаємо, що від участі у благодійних матчах з «Динамо» відмовилися французький «ПСЖ», італійський «Мілан», іспанська «Барселона». Тому згода Польського футбольного союзу була дуже важлива для українців. У свою чергу, польські клуби отримали можливість зіграти з провідними клубами українського футболу, у складі яких виступають гравці національної збірної України та інших країн світу³, і, які є постійними учасниками розіграшів Ліги Чемпіонів, Ліги Європи. Тому приїзд і поєдинки з такими клубами викликали у Польщі значний інтерес. Відзначимо, що «Динамо» і «Шахтар» грали лише українським складом⁴. Додамо, що Гданськ, Донецьк і Київ представляли свої країни на «ЄВРО-2012», який вони проводили спільно.

Обмін гравцями клубів. Під час благодійного матчу у складі обох команд грав словенець Б. Вербич, орендований «Легією» у «Динамо», а у складі «Шахтаря» було декілька гравців з ФК «Маріуполь». Ці символічні жести, на думку авторів, мали на меті наголосити на глобальних масштабах війни в Україні, інтернаціональній солідарній позиції народів Європи проти агресивних дій режиму В. Путіна.

Зростання авторитету польських і українських футбольних клубів. Благодійні матчі за участю цих клубів зміцнили їх позиції у вітчизняному і європейському футболі, підкреслили «неспортивну» складову їхнього іміджу. Зростання авторитету польських і українських рефері. Головним арбітром матчу «Шахтар» – «Лехія» був поляк Ш. Марциняк. Напередодні він судив чвертьфінальну зустріч Ліги Чемпіонів між «Реалом» та «Челсі». Із 50 хв матчу головним арбітром матчу став українець Д. Кривушкін⁵, який виконував обов'язки четвертого арбітра. Матч «Динамо» – «Легія» обслуговувала команда арбітрів під керівництвом авторитетного у Польщі П. Рачковського. Він суддя ФІФА із 2013 р., судить матчі між національними збірними. Арбітри були одягнуті у спеціальні футболки, присвячені матчу. Це вкотре підтве-

³ За «Шахтар» у 2001–2009 рр. успішно виступав М. Левандовський – гравець збірної Польщі. Він допоміг «Шахтарю» в організації матчу проти «Лехії».

⁴ Легіонери команд скористалися правом від УЄФА укладати тимчасові контракти з іншими клубами на період воєнних дій. ФІФА через війну призупинила контракти легіонерів, які виступають в Україні.

⁵ У зв'язку з ситуацією в Україні, тимчасово працює в Польщі.

рджує, що польська сторона розглядала матчі за участі українських клубів як важливі, і у різний спосіб намагалась підвищити їхній статус.

Зростання авторитету польських уболівальників і фанів. Фани польських клубів проводили активну волонтерську, благочинну діяльність у своїх містах. Таким чином, вони підтримали ініціативи і дії своїх українських колег. Поведінка, перформенси, атрибути, кричалки польських фанатів на стадіонах під час проведення матчів продемонстрували громадянську зрілість представників польського фан руху, їхнє розуміння політичного моменту в Європі та світі. Після закінчення поєдинків гравці «Динамо» і «Шахтаря» дякували глядачам на трибунах, зробивши коло пошани.

Перспективи проведення матчів «Шахтаря» і «Динамо» у Польщі. Українські клуби планували восени зіграти свої домашні єврокубкові матчі 2022/2023 на території Польщі. Зі слів, Д. Срна, спортивного директора «Шахтаря», «ми хочемо грати матчі Ліги Чемпіонів у Польщі (*орієнтовно у Варшаві – автори*). Це було б знаком подяки. Якби ми могли б «привезти» цей турнір у Польщу, я був би радий» (Koźmiński: 2022). Керівництво «Динамо» також звернулося до президента Польського футбольного союзу з проханням допомогти знайти стадіон у Польщі, на якому б вони могли грати відбіркові матчі єврокубків (*орієнтовно у Вроцлаві – автори*) (Kulesza: 2022). Отже, автори виокремили такі спортивні особливості проведення благодійних матчів: успішне проведення Україною і Польщею «ЄВРО-2012» стало запорукою подальшої співпраці у спорті; приїзд до Польщі команд-лідерів українського футболу; зростання авторитету футбольних клубів, арбітрів двох країн, активізація співпраці між національними фан рухами, перспективи проведення українськими клубами своїх матчів на стадіонах Польщі.

Соціальні аспекти. Благодійні тури українських футбольних клубів за участю польських клубів звернули увагу на важливість роботи спортивних команд із соціальним сектором. Матчі, гуманітарна допомога, передана гравцями і уболівальниками клубів, полегшили соціалізацію українських біженців у Польщі, їхню інтеграцію у польське суспільство.

Мистецькі аспекти під час проведення благодійних матчів включали *організацію перформансів із виразним політичним підтекстом.* У них брали участь відомі польські, українські естрадні виконавці, жінки і діти – біженці з України, які знайшли тимчасовий притулок у Польщі. Відзначимо лише деякі з цих перформансів. Так, перед початком матчу «Динамо» з «Легією» Гімн України і Польщі виконав Національний заслужений академічний український народний хор імені Г. Верьовки, «Шахтаря» з «Лехією» – українська поп-зірка О. Полякова. На матчі гравці команд вийшли із державним прапором України на плечах, їх на поле вивели діти-переселенці з України. На початку матчу за участю «Шахтаря» на поле вийшла родина з Маріуполя, яка евакуювалася з міста в день початку агресії Росії проти України. Батько родини – майор Національної гвардії України загинув під час оборони міста. У перерві поєдинку з «Легією» відбувся концерт за участю відомих українських артисток. Для цього на полі стадіону встановили спеціальну сцену у формі контурів території України. Тіна Кароль, Ю. Саніна («The Hardkiss»),

К. Павленко («Go_A») та DOROFEEVA виконали культові пісні та композиції, які стали символом протистояння України (Матч: 2022). Вони виступили разом із вимушеними переселенцями, яких тимчасово прихистила Польща, – 200 жінок, дітей і бабусь стали на тому місці, де географічно знаходиться їхня домівка (Українські: 2022). Як зізнався тренер «Легії», враження було, ніби господарі грають на виїзді (Котів: 2022). Після завершення матчу польська композиторка, співачка, мультиінструменталістка К. Ціха та К. Павленко заспівали пацифістський твір Дж. Леннона «Imagine» (Матч: 2022). Для *колекціонерів* предметом зацікавлення були колекційні квитки на матчі. Отже, мистецькі аспекти полягали у приверненні за допомогою художніх засобів уваги польської та світової громадськості до подій в Україні, просуванні польських та українських естрадних виконавців.

Таким чином, усі зазначені авторами аспекти благодійних матчів українських футбольних клубів у містах Польщі сприяли міжнародному PR України і Польщі. Завдяки підтримці керівництва України, сприянню польських клубів вдалося втілити міжнародну благодійну місію – серію товариських матчів українських футбольних клубів із топ-клубами Польщі. Матчі пройшли у гарній спортивній і глядацькій атмосфері. «Польське радіо» відзначало, що матчі українських команд були «футбольним, мистецьким та антивоєнним видовищем, яке привернуло увагу спортивного світу та міжнародної спільноти до драматичної долі простих людей, змушених покинути свої домівки та сім'ї внаслідок вторгнення Росії» (Матч: 2022).

Висновки

Ці матчі інформували глядачів і телеаудиторію – громадян країн Європи про події в Україні, про військових, становище цивільних, біженців. Вони допомогли спростувати фейки і упередження російської пропаганди про Україну. Цьому сприяв зовнішній вигляд спортивних арен і поведінка глядачів на трибунах. Стадіони оформили у кольорах національного прапора України, глядачі тримали плакати, банери на підтримку України – із закликами зупинити війну, надати зброю, врятувати Маріуполь. Гравці команд у різний спосіб привертали увагу глядачів до подій в Україні та злочинів Росії: влаштували хвилину мовчання, проводили матчі у спеціальних футболках, запросили вийти на поле українських біженців. Під час проведення цих матчів було зібрано значну суму коштів, які спрямували на допомогу ЗСУ та українським громадянам, які постраждали від війни. Проведення матчів засвідчило, що в українському і польському фан рухах зберігається надмірна політизація щодо трактування спільного історичного минулого. Матчі у Польщі прискорили українізацію українських спортивних мас-медіа та окремих футболістів. Польська сторона розглядала матчі за участі українських клубів як важливі з точки зору футболу, тому у різний спосіб намагалась підвищити їхній статус. Політично вмотивованими були перформанси з української сторони під час футбольних поєдинків. Гостинний прийом і підтримка польською стороною українських клубів призвели до того, що вони висловили бажання грати восени матчі Ліги чемпіонів і Ліги конференцій саме у Польщі.

Бібліографія

- Cezary Kulesza wskazał cel reprezentacji Polski w Lidze Narodów. Z tym będą się musieli zmierzyć kadrowicze, https://sport.se.pl/pilka-nozna/reprezentacja-polski/cezary-kulesza-wskazal-cel-reprezentacji-polski-w-lidze-narodow-z-tym-beda-sie-musieli-zmierzy-kadrowicze-aa-bLaX-RL3c-8kJY.html?fbclid=IwAR02PgkwUmw8AilF0wxx6EcDSW6xnN34DX09C36C9KpYGmLL_eSsompWC8U, data dostępu: 30.05.2022.
- Gajdur, K. Mecz towarzyski: Lechia Gdańsk – FC Szachtar Donieck, Transmisja na żywo w TV. Gdzie oglądać Mecze towarzyskie? <https://pilkarskiswiat.com/mecz-towarzyski-lechia-gdansk-fc-szachtar-donieck-transmisja-na-zywo-w-tv-gdzie-ogladac-mecze-towarzyskie/>, data dostępu: 14.04.2022.
- Collinmis, Jean-Christophe. Dynamo Kiev, un club dans la guerre, <https://explore.lequipe.fr/Football/Article/Serie-dynamo-kiev-un-club-dans-la-guerre-1-3-la-legende-du-match-de-la-mort/1332224>, data dostępu: 13.05.2022.
- Kozmiński, P. Jest konkretny plan. Ukraińcy chcą się odwdziaczyć Polsce, <https://sportowe.fakty.wp.pl/pilka-nozna/999465/darjio-srna-dyrektor-szachtara-donieck-jestesmywdzieczeni-polsce-i-mamy-pomysl-j>, data dostępu: 10.05.2022.
- Match for peace #StopWarInUkraine: як пройшов перший благодійний матч «Динамо» на підтримку України, <https://1plus1.ua/novynu/match-for-peace-stopwarinukraine-ak-projsov-persij-blagodijnij-matc-dinamo-na-pidtrimku-ukraini>, data dostępu: 13.04.2022.
- Nieznani Sprawcy, <https://www.facebook.com/Sprawcy/posts/5781130388580021>.
- Ukraine Refugee Situation. Poland, <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10781>, data dostępu: 11.07.2023.
- 12 квітня у Варшаві відбудеться благодійний матч «Легії» (Варшава) і «Динамо» (Київ), <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/2938373,12-%d0%ba%d0%b2%d1%96%d1%82%d0%bd%d1%8f-%d1%83-%d0%92%d0%b0%d1%80%d1%88%d0%b0%d0%b2%d1%96-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b1%d1%83%d0%b4%d0%b5%d1%82%d1%8c%d1%81%d1%8f->, data dostępu: 12.04.2022.
- Безкоштовні квитки на матч Лехія Гданська – Донецький Шахтар, <https://nashapolsha.pl/bezplatni-kvitki-na-match-lehiya-gdanska-donetstkijs-shahhtar/>, data dostępu: 13.04.2022.
- Бондар, Г. Напередодні благодійного матчу #StopWarInUkraine в Польщі футболісти «Динамо» та українські зірки зустрілися з вимушеними переселенцями, <https://sport.unian.ua/football/naperedodni-blagodijnogo-matchu-stopwarinukraine-v-polshchi-futbolisti-dinamo-ta-ukrajinski-zirki-zustrilisa-z-vimushenimi-pereselencyami-novini-futbolu-11782362.html>, data dostępu: 11.04.2022.
- Гравці Шахтаря зустрілися з українськими біженцями, <https://uk.zbirna.com/post/igroki-shakhtera-vstretilis-s-ukrainskimi-bezhencami-foto>, data dostępu: 16.04.2022.
- «Динамо» проведе серію благодійних матчів під гаслом: «Матч за Мир! Зупинимо Війну!», <https://fcdynamo.com/news/dinamo-provede-seriyu-blagodijnih-matchiv-pid-gaslom-match-za-mir-zupinimo-vijnu>, data dostępu: 01.04.2022.
- Ісаєнко, О. Шахтар провів матч миру у місті, де розпочалася Друга світова війна, <https://sport.segodaya.ua/ua/sport/football/shahhtar-provel-match-mira-v-gorode-gde-nachalas-vtoraya-mirovaya-voyna-1615214.html>, data dostępu: 15.04.2022.
- Калинин, А. Суркіс против ультрас: президент Динамо ответил фанам Легии, призвавшим не перечислять ему деньги за матч, <https://fanday.net/news/surkis-protiv-ultras-prezident-dinamo-otvetil-fanam-legii-prizvavshim-ne-perechislyat-emu-dengi-za-match>, data dostępu: 11.04.2022.
- Котів, Т. Легія – Динамо: Буяльський і Бесєдін феєрять у першому матчі за 50 днів – відкриття у складі Луческу, думки про Україну, https://football24.ua/dinamo_roz

- bilo_legiyu_u_pershomu_blagodiynomu_matchi_pislya_pochatku_viyeni_byesyedin_ofor_miv_dubl_kambek_legioneriv_n718285/, data dostepu: 12.04.2022.
- Кулик, С. Політичні аспекти благодійних матчів українських футбольних клубів у країнах Європи (у контексті російсько-української війни 2022 р.). *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, 2022, № 9, С. 20–42. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745X.9.2022.265452>, <http://international-relations.knukim.edu.ua/article/view/265452/262248>.
- Куренкова, О. «Маленьке НАТО» для України? Яким буде новий союз з Польщею та Британією, <https://suspilne.media/208511-malenke-nato-dla-ukraini-akim-bude-novij-souz-z-polseu-ta-britanieu/>, data dostepu: 18.02.2022.
- Ланда, В., Гненний, К. Рейтинг друзів України. 20 країн, які найбільше допомогли Україні з моменту російського вторгнення, <https://forbes.ua/inside/rejting-druziv-ukraini-20-krain-yaki-naybilshe-dopomogli-ukraini-z-momentu-rosiyskogo-vtorgnennya-rejting-forbes-31052022-6292>, data dostepu: 31.05.2022.
- Легія – Динамо. Пряма трансляція. Матч миру, <https://www.youtube.com/watch?v=4EuCc12jZSI&t=217s>, data dostepu: 12.04.2022.
- Легія – Динамо: поляки організували красивий перфоманс, щоб підтримати Україну, https://football24.ua/legiya_dinamo_polyaki_organizovali_krasiviy_perfomans_shhob_pidtrimati_ukrayinu_n718271/, data dostepu: 12.04.2022.
- Лехія – Шахтар. Трансляція матчу / Shakhtar Global Tour for Peace, <https://www.youtube.com/watch?v=5yfDAjtW2oc>, data dostepu: 14.04.2022.
- «Лехія» і «Шахтар» грали за мир, <https://radiogdansk.pl/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E/2022/04/15/%D0%BB%D0%B5%D1%85%D1%96%D1%8F-%D1%96-%D1%88%D0%B0%D1%85%D1%82%D0%B0%D1%80->, data dostepu: 15.04.2022.
- Луческу: УЄФА не дозволить «Реалу» та «Барселоні» провести матчі з Динамо, <https://champion.com.ua/football/2022/04/10/899487/luchesku-uefa-ne-dozvoliv-realu-ta-barseloni-provesty-matchi-z-dynamo?fbclid=IwAR0p0spRE9DVLcmmTm75FpBj6b3gCbZjQOWQgNB1WGTzJVqYcoo7HSAqzE>, data dostepu: 10.04.2022.
- Малкин, А. На матчу «Лехія» – «Шахтер» було собрано 2,5 мільйона гривень, <https://www.footboom.com/ukrainian/news/1651132961-na-matcha-lekhiya-shakhter-bylo-sobrano-2-5-milliona-griven.html>, data dostepu: 28.04.2022.
- Малкин, А. Ультрас «Динамо»: «Благодійні матчі «Динамо» – це не просто спосіб зібрати грошей для України, а ще й спроба братів Суркісів відбилити свою репутацію», <https://www.footboom.com/ukrainian/news/1649914504-ultras-dynamo-blahodiini-matchi-dynamo-tse-ne-prosto-sposib-zibraty-hroshei-dlia-ukrainy-a-shche-y-sproba-brativ-surkisiv-vidbilyty-svoiu-reputatsiiu.html>, data dostepu: 14.04.2022.
- Матч за мир! Понад мільйон злотих для ВПО в Україні завдяки зустрічі «Легія Варшава – Динамо Київ», <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/2948658,%D0%9c%D0%B0%D1%82%D1%87-%D0%B7%D0%B0-%D0%BC%D0%B8%D1%80-%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B4-%D0%BC%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%B9%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%85->, data dostepu: 29.04.2022.
- Мірча Луческу: «Дякую всім, хто висловив протест проти війни», <https://sport.ua/uk/news/579953-mircha-luchesku-blagodaren-vsem-kto-vyrazil-protest-protiv-voyny>, data dostepu: 13.04.2022.
- Мудрик: Присвячую голи Лехії кожному українцю, <https://football.ua/ukraine/476900-mudrik-prisvjachuju-goli-lekhiji-kozhnomu-ukrajincju.html>, data dostepu: 15.04.2022.

- Польські фанати розривають путіна та росіян! кенджора проти вербича / круті фанати Легії, <https://www.youtube.com/watch?v=b5ixibsxivu>, data dostępu: 10.04.2022.
- Стадніченко, К. Турне за мир: «Динамо» та «Шахтар» поборються із «Галатасараєм» і «Лехією», <https://vesti.ua/uk/strana-uk/turne-za-mir-dinamo-i-shahter-srazyatsya-s-galatasaraem-i-lehiey>, data dostępu: 14.04.2022.
- Суркіс: Гра з Легією – чудовий старт нашого великого турне, яке ще на крок наближить Україну до перемоги, <https://www.ua-football.com/ua/ukrainian/high/1649185875-surkis-gra-z-legiyeyu-chudoviy-start-nashogo-velikogo-turne-yake-sche-na-krok-nablizit-ukrayinu-do-peremogi.html>, data dostępu: 05.04.2022.
- У продажу квитки на «Матч за мир!» між «Легією» та «Динамо», <http://footclub.com.ua/news/Ukraina/Inshi/321769118/U-prodaju-kvitki-na-Match-za-mir-mij-Legieu-ta-Dinamo>, data dostępu: 06.04.2022.
- Українські зірки виступили з перфомансом на підтримку України під час футбольного матчу Легія – Динамо, <https://1plus1.ua/novyny/ukrainski-zirki-vistupili-z-performansom-na-pidtrimku-ukraini-pid-cas-futbolnogo-matcu-legia-dinamo>, data dostępu: 12.04.2022.
- Ультрас Легії відмовилися підтримувати матч з Динамо через проросійську позицію Суркісів, <https://www.ua-football.com/ua/ukrainian/high/1649137548-ultras-legiyi-vidmovilisya-pidtrimuvati-match-z-dinamo-cherez-prorosiyську-poziciyu-surkisiv.html>, data dostępu: 05.04.2022.
- ФК «Шахтар» та партнер клубу авіакомпанія SkyUp Airlines ініціюють серію благодійних матчів під патронатом МЗС України, https://shakhtar.com/uk-ua/news/2022/april/8_news/8_shakhtar-global-tour/, data dostępu: 08.04.2022.
- Хамраєв, А. Варшава за українців. Як пройшов перший матч європейського турне Динамо проти Легії, <https://www.ua-football.com/ua/ukrainian/high/1649927563-varshava-za-ukrayinciv-yak-proyshov-pershiy-match-yevropeyskogo-turne-dinamo-proti-legiyi.html>, data dostępu: 14.04.2022.
- Чотирбок, Л. Польські фанати розгорнули банер «Путін – х*йло» під час матчу чемпіонату, <https://sector.depo.ua/ukr/football/polski-fanati-rozgornuli-baner-putin-khylo-pid-chas-matchu-chempionatu-202202261429135>, data dostępu: 26.02.2022.
- Шаховець, С. Ruska Kurwa. Поляки вигадали новий хіт про окупантів, <https://sport.segodnya.ua/ua/sport/football/ruska-kurwa-polyaki-pridumali-novyuy-hit-ob-okkupantah-1611824.html>, data dostępu: 30.03.2022.
- «Шахтар» вийшов на благодійний матч у футболках із назвами міст-героїв України замість прізвищ, <https://tsn.ua/prosport/shahtar-viyshov-na-blagodiynyi-match-u-futbolkah-iz-nazvami-mist-geroyiv-ukrayini-zamist-prizvisch-2033128.html>, data dostępu: 09.04.2022.

Контакти / Contact details

Antonina Shuliak

Doctor of Political Sciences, Professor, Dean of the International Relations Faculty, Lesya Ukrainka Volyn National University, (43025, Ukraine, t. Lutsk, Vynnychenka str., 28, office 201), Lutsk, Ukraine

E-mail: antonina.mytko@vnu.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-5234-0758

Serhij Kulyk

Associate Professor, Candidate (PhD) of Political Sciences, International Relations Faculty,
Lesya Ukrainka Volyn National University, (43025, Ukraine, t. Lutsk, Vynnychenka str., 28,
office 209), Lutsk, Ukraine

E-mail: Serhij.Kulyk@vnu.edu.ua,

ORCID ID 0000-0001-7520-7426